

першочергово [4].

Отже, можна зробити висновок, що між факторами і складовими конкурентного середовища існує щільний взаємозв'язок, який полягає у тому, що під впливом виникнення та дії факторів складові конкурентного середовища із пасивного стану перетворюються в активний. Вивчення усіх вище наведених факторів є важливою передумовою аналізу конкурентного середовища, без якого неможливі управління підприємством, формування стратегії та її практична реалізація на ринку. Аналізуючи фактори, складові, чинники та умови формування конкурентного середовища, можна дійти висновку, що сучасне конкурентне середовище являє собою сукупність економіко організаційних та соціальних умов, в яких торговельні підприємства ведуть конкурентну боротьбу за споживача, постачальника та вагому частку ринку. Не сформоване конкурентне середовище на ринку не дає змоги повною мірою реалізувати потенціал економічного росту, не забезпечує якісне обслуговування населення, стримує технічне переоснащення підприємств, а також обмежує заохочення коштів від інвесторів, тому на сьогоднішній день актуальним є вивчення його стану, а також закономірностей розвитку з метою прогнозування його майбутнього, а також визначення необхідності адаптації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сасько М. Г. *Стратегія підприємства: підручник*. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 390 с.
2. Michael E. Porter «*The Five Competitive Forces that Shape Strategy*», *Harvard Business Review*, January, 2008. P. 86.
3. *Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посібн.* М. Клименко, Т. Омеляненко, Д. Барабась та ін. – К.: КНЕУ, 2008. 520с.
4. Колчкова М. В. *Фактори впливу на діяльність підприємств торгівлі*. Вісник МСУ. Економічні науки, 2007. № 1. С. 46—49.
5. Ніколенко С.С. *Оцінка конкурентного середовища торговельного підприємства* *Економічний простір* : зб. наук. пр. Д. : ПДАБА, 2012. № 60. С. 207–219.
6. Дяченко Т.А. *Теоретико-методичні засади оцінки конкурентного середовища та конкурентної позиції підприємства на ринку*. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 2012. № 4. С. 203–208.

**Симанишин Андрій Петрович, магістрант,
Алексєнко Людмила Михайлівна, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку та фінансів**

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективна і, головне, безпечна життєдіяльність підприємства у сучасних економічних реаліях можлива за умови досягнення збалансованості внутрішніх та зовнішніх параметрів і складових його економічного механізму й належного рівня стійкості до різних загроз і небезпек. Проблема забезпечення економічної безпеки господарюючого суб'єкта сьогодні стає нагальною й ключовою, адже саме безпековий фактор є запорукою стійкого розвитку та економічного зростання підприємства в динамічному ринковому оточенні.

Як зазначають автори С.М.Фролов, О.В. Козьменко і А.О. Бойко, “Загрози

безпеці економічного суб'єкта – це реально або потенційно можливі дії чи умови навмисного або випадкового порушення режиму функціонування економічного суб'єкта шляхом нанесення матеріального (прямого або непрямого) збитку, що призводить до фінансових втрат, включаючи й упущену вигоду. Тобто загроза може бути наслідком як непередбачених обставин, випадкових подій, так і усвідомлених провокацій, терористичних актів. Прояв загрози може бути у прямих збитках або втраченій вигоді” [3, с. 37].

Автор Іванова О. під загрозою економічної безпеки підприємства розуміє “сукупність факторів та умов, що створюють небезпеку для нормального функціонування господарюючих суб'єктів відповідно до їхніх цілей і завдань” [2, с. 40]. Іншими словами, загрозою можна вважати будь-який внутрішній чи зовнішній подразник, який порушує стійке та рівноважне функціонування господарюючого суб'єкта, зумовлюючи негативні наслідки.

Залежно від характеру впливу усі загрози нормальному функціонуванню підприємства поділяються на постійні, які супроводжують підприємство з моменту його заснування й протягом усього періоду його діяльності; та тимчасові, які періодично виникають у зовнішньому чи внутрішньому середовищі підприємства й вимагають негайного реагування на них з боку підприємства, оскільки є непередбачуваними.

За [3] загрози поділяються на природні, зумовлені впливом стихійних явищ (повеней, землетрусів, ураганів тощо) та штучні, що пов'язані з людським фактором. Штучні загрози можуть мати навмисний (дії вчиняються свідомо з метою завдання шкоди певному суб'єкту) чи ненавмисний характер (загрозливі дії вчиняються неусвідомлено, через некомпетентність, незнання, халатність).

По відношенню до підприємства загрози економічній безпеці можна класифікувати як внутрішні (ендогенні), які виникають всередині виробничої системи, та зовнішні (екзогенні), які виникають поза межами підприємства.

Так, до внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства можна віднести загрози, пов'язані з маркетингом, загрози, пов'язані з менеджментом, загрози, пов'язані з ресурсами та загрози, пов'язані з фінансами (таблиця 1).

Зовнішні загрози економічній безпеці підприємства можна класифікувати як загрози макроекономічного і мікроекономічного характеру (див. таблицю 2).

Таблиця 1

Характеристика внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства

Джерело загрози	Характеристика загрози
А	Б
Загрози, пов'язані з маркетингом	Недооцінювання маркетингу, недостатня обґрунтованість маркетингових планів та програм, відсутність обґрунтованого прогнозу ринкового попиту, потреб і вподобань споживачів, непродумана маркетингова політика, неправильна сегментація ринку, неефективна цінова політика фірми, неправильно обрані маркетингові інструменти, неефективна реклама, відсутність зворотної комунікації зі споживачами тощо.

Продовження таблиці 1

А	Б
Загрози, пов'язані з менеджментом	Нераціонально сформована організаційна структура управління підприємством, невірно обрані методи управління; недостатньо продумана й обґрунтована стратегія розвитку та плани поточної діяльності підприємства, нераціонально організований виробничий процес, низький рівень інноваційності, відсутність інвестицій тощо.
Загрози, пов'язані з ресурсами	Зниження ефективності використання виробничих ресурсів, застосування застарілої техніки та технологій, високий рівень фізичного та морального зносу обладнання, низькоякісна сировина, низький рівень кваліфікації трудових ресурсів, сповільнення оборотності оборотних фондів.
Загрози, пов'язані з фінансами	Неефективний фінансовий менеджмент (незадовільна структура балансу, низький рівень фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності).

Оскільки зовнішні загрози економічній безпеці є об'єктивними, породжуються чинниками екзогенного характеру й виникають незалежно від прагнень та бажань підприємства, найважливішим принципом, який повинен лежати в основі безпекової політики господарюючого суб'єкта, є адаптація, тобто постійне пристосування підприємства до незалежних зовнішніх обставин в рамках забезпечення належного рівня його життестійкості, ефективності, конкурентоспроможності та безпеки.

Таблиця 2

Характеристика зовнішніх загроз економічній безпеці підприємства

Джерело загрози	Характеристика загрози
А	Б
<i>Загрози макроекономічного характеру</i>	
Економічні	Інтенсифікація кризових явищ у національній та світовій економіці; несприятлива фінансово-кредитна політика уряду і НБУ; зростання курсів валют; динамічні зміни ринкової кон'юнктури, погіршення інвестиційного клімату і зниження інвестиційної привабливості країни; загострення конкурентної боротьби за доступ до товарних і ресурсних ринків; зниження купівельної спроможності, підприємницької активності.
Політико-правові	Політична нестабільність, часта зміна законодавства, непрозорість правового поля ведення бізнесу, посилення податкового тиску, введення більш жорстких митних правил, погіршення умов амортизаційної політики, підвищення рівня мінімальної заробітної плати, зростання ставок відрахувань на соціальні заходи.

А	Б
Адміністративно-силові	Зростання рівня корупції та бюрократизму; поширення рейдерства (неправомірних силових захоплень діючого бізнесу); недосконалість і заангажованість вітчизняної судової системи, інтенсифікація кібер-злочинності; підвищення рівня монополізації економіки.
Міжнародні	Фаза економічного циклу розвитку світової економіки, залежність від зовнішньої кон'юнктури, динаміка світових цін на ресурси і товари, міжнародна конкуренції, митні бар'єри та квотування тощо.
<i>Загрози мікроекономічного характеру</i>	
Споживачі	Скорочення попиту через зміну смаків та вподобань споживачів, зниження купівельної спроможності, підвищення вимог споживачів до якості продукції, посилення впливу споживачів завдяки об'єднанню їх у різноманітні споживчі організації та спілки, поширення споживачами неправдивої інформації про фірму-виробника та її продукцію.
Постачальники	Порушення термінів постачання матеріалів, невідповідність якості матеріальних ресурсів заявленим параметрам, необґрунтоване зростання вартості матеріальних ресурсів, збільшення вартості транспортних витрат, раптове розірвання партнерських відносин.
Конкуренти	Посилення ринкової влади за рахунок агресивної збутової політики, розширення ринкового сегменту й збільшення ринкової частки, ведення недобросовісної конкурентної боротьби, демпінгова цінова політика, скорочення собівартості виробництва, активне запровадження технічних нововведень і підвищення якості продукції, монополізація у сфері зв'язків з постачальниками ресурсів, "переманювання" висококласних фахівців, утворення таємних альянсів з іншими конкурентними фірмами, налагодження неформальних відносин з представниками органів влади задля отримання певних преференцій у процесі господарської діяльності.
Фінансово-кредитні установи	Погіршення умов кредитування, введення більш жорстких правил отримання і повернення кредитних коштів, погіршення якості розрахунково-касового обслуговування, вихід фінансової установи зі спільних інвестиційних проектів.
Органи державної влади	Прояви корупції, неправомірна лояльність до конкурентних підприємств, погіршення умов ліцензування певних видів діяльності, бюрократизована дозвільна система, встановлення більш жорстких умов та процедур взаємодії з податковими органами, запровадження жорстких екологічних нормативів, санітарних норм і правил протипожежної безпеки.

Насамкінець варто зазначити, що нейтралізація зовнішніх та внутрішніх загроз є однією із ключових функцій системи економічної безпеки підприємства, яка передбачає вироблення комплексного стратегічного підходу та формування чіткого послідовного алгоритму ефективної протидії негативному впливу імовірних та вже існуючих загрозливих факторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Азаренков Г.Ф., Сердечна С.М. Формування аналітичного інструментарію забезпечення економічної безпеки стратегічного розвитку підприємства. *Молодий вчений*. 2017. №5 (45). С. 508–517.
2. Іванків О. Діагностика загрози економічній безпеці підприємства й напрями їх нівелювання в умовах євроінтеграційних процесів. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. №1. С. 40–45.
3. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів : навч. посіб. / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України” ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Фролова ; [С. М. Фролов, О.В. Козьменко, А. О. Бойко та ін.]. Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. 332 с.

Кіта Тетяна Миколаївна, магістрантка,
Король Володимир Степанович, к.е.н., доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки,
маркетингу і менеджменту

ОЗНАКИ АДАПТИВНОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Основним фактором економічного зростання будь-якої держави є необхідність забезпечення її економічної безпеки, що досягається за рахунок дослідження сучасних процесів щодо забезпечення високого рівня національної безпеки, вдосконалення системи управління національним господарством, моделювання та прогнозування розвитку виробничо-економічних і загальної економічних систем, наукового осмислення економічних явищ, що зумовлюють необхідність реформування національної економіки. Саме формування уявлень про систему забезпечення стійкості національної економіки та її економічної безпеки має трансформуватися від дослідження її як системи, яка містить проблему, до такої системи, яка проблему вирішує.

Оскільки змістом економічної системи є комплекс усіх її мета систем, підсистем та компонентів, а також сукупність процесів (значить і відносин, суперечностей, тенденцій розвитку тощо) та зв'язків між ними, то його розкриття можливе лише в сукупності економічних законів і категорій, що ґрунтуються на них [1, с.44].

Здійснюючи управління системою забезпечення стійкості національної економіки та її економічної безпеки, можна досягнути визначених цілей шляхом реалізації структурою-атрактором комплексу функціональних завдань, для вирішення яких у дослідженні сформульовано та розроблено принципові положення, показники, засоби і методи, що дозволяють обґрунтувати достовірність й ймовірність підвищення конкурентоспроможності національної